

להתוודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

בבא מציעא דף עג

בענין פסיקה על הפירות

בבא מציעא דף ע"ב: במשנה, אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. יצא השער פוסקין, ואף על פי שאין לזה, יש לזה. היה הוא תחילה לקוצרים, פוסק עמו על הגריש וכו'. ובגמרא, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן אין פוסקין על שער שבשוק. אמר ליה רבי זירא לרבי אסי אמר רבי יוחנן אפילו כדורמוס הזה, אמר ליה, לא אמר רבי יוחנן אלא בשוק של עיירות, דלא קביעי תרעייהו. ולמאן דסליק אדעתין מעיקרא דאמר רבי יוחנן אפילו כדורמוס הזה, אלא מתניתין דקתני אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער, יצא השער פוסקין, היכי משכחת לה. מתניתין בחיטי דאכלבי וארבי דמשוך תרעיה טפי.

- א -

טעם היתר פסיקה על הפירות על ידי שיצא השער

המעות בידו מותר, שהרי בידו ליקח בהן פירות, ונחשב כאילו כבר קנאו בשעה שנתן המעות למוכר, ונתייקרו ברשותו של לוקח. א

אכן שם אמרו דרבה ורב יוסף מפרשים דהטעם שפוסקין על שער שבשוק הוא משום דאפילו אם יתייקרו הפירות יאמר הלוקח למוכר שאינו נהנה כלום מחמת שכר מעותיו, דכיון שהיה לו מעות לקנות פירות, היה יכול לקנות אז את הפירות בזול, והיו נתייקרות אצלו.

ויש אריכות גדולה בין הפוסקים אם הם שני טעמים נפרדים ויש בזה פלוגתא בין האמוראים, או שצריכים לשני הטעמים. ונביא כאן רק כמה גרגרים בקיצור.

בח' המייוחסים להריטב"א מביא דהראב"ד מקשה דבגמ' שלפנינו משמע דהטעם דפוסקין משיצא השער הוא משום דנחשב כאילו יש לו, ולעיל דף ס"ג אמרו דהטעם הוא משום דהלוקח אינו נהנה מן המוכר כיון שהיה יכול לקנותו בעצמו. והוא מתרץ דצריכים לשני הטעמים יעו"ש.

ובשו"ת פרי יצחק ח"ב סי' מ"ו (ד"ה ולפי"ז) מפרש דבריו וכתב דהטעם שאמרו שהלוקח אינו נהנה מן המוכר בעד שכר מעותיו כיון שהיה יכול לקנותו בעצמו, סברא זו מועלת לגבי הלוקח שאינו נחשב שמקבל רבית בעד הקדמת מעותיו, כי הנאה זו היה לו גם אם היה קונה הפירות בעצמו. אבל לגבי המוכר עדיין יש לומר דיחשב רבית במה שבשכר המתנת המעות ונתן לו כשער הזול גם כשנתייקר השער, ועל זה צריכים לטעם נוסף דלא

כשם שאם יש לו מותר לפסוק על הפירות כך ביצא השער ויש לו דמי הפירות נחשב כמו שיש לו הפירות / אם יצא השער אין הלוקח נהנה מן המוכר כי היה יכול לקנות הפירות בעצמו בשער הזול / אם זה שני טעמים או טעם אחד / טעם אחד כלפי המוכר וטעם אחד כלפי הלוקח / נתן מקצת הדמים בעד הפירות / התנה עם המוכר שהוא רשאי לחזור ללא קבלת מי שפרע / צירוף שני הטעמים כאחד

- ריטב"א, פרי יצחק, שערי דעה, בית יוסף וש"ך -

א. כפי האמור, אסרו חכמים לקנות פירות וליתן מעות מראש על דעת שהמוכר יתן לו הפירות לאחר זמן, כי יש לחוש שמא יתייקרו הפירות בין נתינת המעות ובין קבלת הפירות, ונמצא שהלוקח מרויח יוקר הפירות בשכר מעותיו שהקדים למוכר, וזה אבק רבית.

אמנם התיירו חכמים לפסוק על הפירות באחד משני דרכים, א', אם כבר יצא השער. ב', אם יש למוכר פירות אלו ברשותו.

והנה בטעם הדבר דאם כבר יצא השער מותר לפסוק על הפירות, בגמ' לעיל דף ס"ג: אמר רבא דלכן פוסקין על הפירות משיצא השער, משום ד'מה לי דמיהן מה לי הן'. ומפרש רש"י (ד"ה מה) דכשם שאם היה למוכר פירות בידו, היה רשאי לפסוק עליהן, כי על ידי נתינת המעות היה נחשב שהם כבר קנויים ללוקח, [כמו שכתב רש"י דף ס"ג. ד"ה יש] דזה משום שהמוכר אם בא לחזור צריך לקבל עליו מי שפרע, הכי נמי במה שיש לו

השלמות והוספות

לקנות וליתן ללוקח מה שפסק. ואם חזר בו, מקבל מי שפרע, ע"כ.

גדרי פוסק על שער שבשוק בדיני ממונות

- סמ"ע, ש"ך -

והנה בסמ"ע שם סק"ג מפרש דאם הלוקח נתן מעות למוכר לקנות ממנו דבר המצוי בשוק לקנותו וגם יצא השער, נחשב כקנה ממנו דבר שהוא ברשותו, ואם היה קונה אותו בקנין אגב היה קונה אותו בקנין גמור, אמנם בקונה במעות, כיון דמדרבנן אין מעות קונות אלא לגבי מי שפרע, לכן אם חוזר מקבל מי שפרע.

א. והנה במה שפוסקין על הפירות אע"פ שלא יצא השער אם יש למוכר פירות בידו, היינו כמו שכתב רש"י דף ס"ג. ד"ה יש] דזה משום שהמוכר אם בא לחזור צריך לקבל עליו מי שפרע.

אמנם בש"ך שם סק"ג העלה דאם קנה הלוקח מן המוכר דבר שעדיין ברשותו של מוכר אע"ג שבידו של מוכר לקנותו אינו קונה בו קנין גמור, ומכל מקום אם המוכר חוזר מתחייב לקבל מי שפרע, ולגבי הקנין אין הבדל אם מצוי לקנותו או לא, אלא דלגבי מי שפרע אם עדיין לא יצא השער אינו מקבל מי שפרע דכיון שהמעות נתנו באיסור, אין בזה מי שפרע. [והאריכו בזה בקצות החושן שם ובנתיבות המשפט שם].

והתוס' דף ס"ב: (ד"ה אע"פ) כתבו כן גם לגבי פסיקה משיצא השער כשאין לו, דכיון שאם היה המוכר חוזר היה צריך לקבל מי שפרע, לכן נחשב כנתייקרו ברשות לוקח.

והנה דין זה מובא בשו"ע הו"מ ס' ר"ט סעיף ו' דהפוסק על שער שבשוק, וקיבל דמים, ולא היה לו למוכר ברשותו באותו המין שפסק עליו, חייב המוכר

ובשערי דעה סי' קס"ג סק"ו כתב עוד נפקותא בזה לגבי לוקח שפוסק על שער שבשוק והוא מסכים שיהא המוכר רשאי לחזור מן המקח. דאם הטעם דפוסקין על שער שבשוק הוא משום דנחשב כאילו המוכר 'יש לו' ונחשב שהפירות כבר קנויים ללוקח, כיון שאם בא לחזור צריך לקבל מי שפרע, ואם נתייקרו ברשות לוקח נתייקרו, נמצא שאם הלוקח נתרצה שהמוכר יהא רשאי לחזור מן המקח בלי לקבל מי שפרע, אין לומר שנחשב שהפירות הם ברשות הלוקח, ואם נתייקרו ברשות מוכר נתייקרו, ויש בזה משום רבית. אבל לפי הטעם דאינו נחשב שהלוקח נהנה מן המוכר כיון שהיה בידו לקנות הפירות בזול, נמצא דלהיתר פסיקה ביצא השער אין צריך שהמוכר יקבל עליו מי שפרע, ורשאי לפסוק משיצא השער אפילו אם נתרצה שיהא המוכר רשאי לחזור מן המקח. [ג]

אמנם בבית יוסף ריש סי' קע"ה מביא מה ששנינו במשנה דאם יצא השער פוסקין, דאף על פי שאין לזה יש לזה. וכתב טעם ההיתר אי בדף ס"ג: שהוא משום שהלוקח אומר למוכר שאינו נהנה ממנו כלום בעד שכר מעותיו, כי היה בידו לקנות אז את הפירות במחיר זול, כלומר, ולכן נחשב כאילו המוכר קנה מיד את התבואה בדמי הלוקח, וזכה בה הלוקח, וכשנתיקרה ברשותו נתייקרה, וכיון שאינו דרך הלואה אלא דרך מקח, שאינו רבית של תורה, לא החמירו בזה חכמים.

וכן כתב בש"ך שם סק"א דמשיצא השער פוסקין דאף על פי שאין לזה יש לזה, ואין כאן רבית שיכול הלוקח לומר אם היה מעותי בידי הייתי יכול לקנות בשוק כשער של עכשיו, והוי כאילו המוכר קנה אותם ללוקח, וזכה בהם ללוקח, ואף על פי שנתיקרו ברשות לוקח נתייקרו. והיינו דהב"י והש"ך מרכיבים שני הטעמים כאחד.

ובשערי דעה שם תמה מאוד על דברי הב"י שהרכיב שני הטעמים כאחד, שהרי לכאורה הם שני טעמים נפרדים.

- ב -

אם צריך ידיעת ההיתר

בסאה יש היתר אפילו אם אין המלוה יודע שיש לו, כי חכמים הקנו לו הדינר שברשות הלוה, מכל מקום בפסיקה על הפירות על ידי שיש לו למוכר, צריך שידע הלוקח שיש לו למוכר פירות אלו, כי פסיקה היא מכירה, ובמכירה צריך דעת הקונה, ואינו דומה להלוואה שהוא בגדר היתר שהתירו חכמים כשיש לו, ונחשב כאילו חכמים הקנו לו.

ובספר דברי סופרים סי' קע"ה סק"ו כתב דהוא הדין לגבי פסיקה על הפירות באין לו למוכר פירות אלא שיצא השער, דצריך שידעו שיצאו השער, ואע"ג דאין צריך שידעו מהו השער, מכל מקום צריך שידעו שיצא השער.

נחשב רבית אצל המוכר, משום דהוי כ"ש לו' הואיל ומצוי לו למוכר לקנות במעות שמקבל. אכן טעם זה דמצוי לו למוכר לקנות ונחשב כ"ש לו' ונקנה ללוקח משום דצריך לקבל מי שפרע, טעם זה אינו מועיל להתיר רבית אצל לוקח, דמכל מקום אינו ממש כ"ש לו' לומר דנחשב אפילו כלפי הלוקח כאילו הוא מקבל פירות שלו, לכן הוצרכו לגבי הלוקח הטעם שאינו נחשב לרבית מפני שאינו נחשב נהנה מן המוכר, כי היה יכול לקנות הפירות בעצמו.

אמנם בספר שערי דעה סי' קע"ה סק"א העלה דטעמו של רבא וטעמו של רבה ורב יוסף הם שני טעמים נפרדים, דלרבה הטעם דפוסקין משיצא השער הוא מאותו הטעם דפוסקין כשיש לו למוכר אותן הפירות ברשותו, דכשם שאם 'יש לו' פוסקים אע"ג שלא יצא השער משום דכיון שהוא מחוייב במי שפרע נחשב לגבי רבית כאילו כבר הפירות קנויות ללוקח, הכי נמי באין לו אותן הפירות, אלא שיצא השער ויכול לקנותו בדמים שקיבל מן הלוקח, נחשב כמו 'יש לו' ואין בזה איסור רבית. ולרבה ורב יוסף הטעם הוא משום דאינו נחשב הנאה ללוקח כיון שהיה יכול לקנותו בעצמו.

וכתב דנפקא מינה בין טעם ההיתר של רבא משום דנחשב כמו 'יש לו', ובין טעם ההיתר של רבה ורב יוסף משום דאינו נחשב שנהנה מן המוכר בעד שכר מעותיו מפני שהיה יכול לקנות הפירות בעצמו, במי שפסק עם המוכר שיקנה ממנו סכום פירות כך וכך, ולא נתן הלוקח עדיין למוכר כל דמי המקח כי אם מקצת דמי המקח, דאם הטעם הוא משום דנחשב כאילו 'יש לו', כשם שאם יש לו הפירות יכול לפסוק עמו גם אם לא נתן לו כל דמי המקח, כך ביצא השער יכול לפסוק עמו יותר מדמי המקח שנתן לו. אבל אם הטעם הוא משום שאינו נחשב שהלוקח נהנה מן המוכר מפני שהיה יכול לקנות הפירות בעצמו, אין זה אלא כפי שיעור הדמים שנתן למוכר, כי על יותר מעל שיעור הדמים שנתן למוכר, אולי לא היה מזדמן לו לקנות פירות ביותר מן הדמים שנתן למוכר, וא"כ במקבל יותר מדמי מעותיו הרי זה רבית. [והוא מאריך מאוד בדיון זה].

הבדל בין הלואה סאה בסאה ובין פסיקה שהוא כעין מכירה / ידיעה שיצא השער

- חוות דעת, דברי סופרים -

ב. במה ששנינו להלן דף ע"ה. דאסור ללוות סאה בסאה, אבל אם יש ללוה מעט מאותו המין מותר ללוות ממנו, כתב בטו"ז יו"ד סי' קס"ב סק"ג דהיתר זה אמור אפילו אם אין המלוה יודע שיש ללוה מעט מאותו המין, כי הקנו לו חכמים הדינרין שברשות הלוה, וזהו מקולי הדברים כיון שהאיסור רבית בזה הוא מדרבנן.

וכתב בחוות דעת סי' קס"ג סק"א דאפילו לדעת הטו"ז דבהלוואת סאה

השלמות והוספות

משום שאין הלוקח נהנה מן המוכר במה שהקדים לו המעות כי היה יכול לקנותו בעצמו, לפי זה אין לדמות פסיקה על הפירות להלוואת סאה בסאה, כי הטעם שאין הלוקח נהנה מן המוכר בשכר מעותיו נוהג גם בקבע לו זמן לנתינת הפירות.

פוסק על הפירות כשהלוקח עצמו עדיין אינו יודע מאיזה מין רוצה לקנות

- ברית יהודה -

[ג] בספר ברית יהודה פרק כ"ד (אות ח') כתב דיש להסתפק בפוסק על הפירות והלוקח עדיין לא החליט בדיוק מהו רוצה לקנות, כגון שהקדים מעות לסוחר ספרים שיש לו כמה מיני ספרים, ואמר לו לכשארצה אכנס לחנות ואברור לי ספר אחד תמורת המעות. וספק זה יש לעיין הן בהיתר ד'דיש לו' והן בהיתר דיצא השער, דבהיתר ד'יש לו' יש לומר דזה תלוי אם אומרים בזה הוברר הדבר שעל זה היה הקנין. אכן על ההיתר דיצא השער יש לומר דאם טעם ההיתר הוא ביצא השער הוא מפני שאין הלוקח נהנה מן המוכר, כי היה בידו לקנותו בעצמו, אם הוא בעצמו אינו יודע עדיין מה רוצה לקנות, לא שייך בזה היתר זה.

יצא השער והוא מתנה ליתן הפירות לאחר זמן מסויים

- רבי עקיבא איגר -

[ב] עוד נפקותא יש בין שני הטעמים שבגמרא, דהנה בשו"ע יו"ד סי' קס"ב סעיף ג' לענין הלואת סאה בסאה כתב דאם היה לאותו מין שער בשוק שהוא קבוע וידוע לשניהם, מותר ללוות סאה בסאה. וכתב הרמ"א דמה שמותר ללוות על שער שבשוק, היינו כשהלוה יכול לפרוע לו אימת שירצה, אבל אם התנה שלא יקבל פרעון עד שעת היוקר, אסור. ומקורו משו"ת הרא"ש. והוא משום דההיתר שיצא השער הוא משום שיכול עכשיו לקנות בשוק, ונחשב כאילו קנה בשוק, לא כן כשקבע לו זמן מאוחר לתשלומין.

ובשו"ת רבי עקיבא איגר סי' נ"ב (ד"ה אף, ולכאורה, ולזה) מדייק דהרמ"א כתב כן דוקא בהלוואת סאה בסאה שהוא חמור יותר, אבל בפסיקה על הפירות לא כתב הרמ"א דזה דוקא כשהמוכר יכול ליתן לו הפירות אימת שירצה.

וכתב דלפי הטעם שאמרו רבה ורב יוסף דלכן מותר לפסוק משיצא השער